

In die afwesigheid van sin.

Susan Smith. Pretoria: Protea Boekhuis, 2012. 96pp. ISBN: 978-1-86919-807-7.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i2.14>

Soveel lesers soveel lokmiddele soveel response kan gelys word om toegang tot die lees van poësie te registreer. 'n Resep om getrou of in ontrou na te volg, bestaan nie. Gelukkig nie. Susan Smith se (debuut)bundel lok my helaas nie deur die voorblad as vertrekpunt te neem nie. Aan visuele prikkelkrag gaan dié gegewe my verby. Gelukkig tog, want dit is die trefkrag van die titel wat my naderlok. Ek staan voor leegte en afwesigheid en stilte. Om in hierdie skeppingsleegte medeskeppend sin en samehang te soek, is waarmee Smith se verse my digterby verlei.

Die bundel word opgedra aan die spreker se voor- en nageslag en skep sodoende 'n bepaalde intimiteitsband wat terugtas in die geskiedenis. Die heenwys na die toekoms plaas 'n besondere druk op haar dogter se skouers om die benoemingslinie voor te sit "omdat ons mekaar se woordeskat en geskiedenis is". In die gedig "patroon" (38-40) stel die digter dié verbintenis soos volg:

met die aangee van die patroon
van jou na my
word ons aard soos geboortereg
aan mekaar vasgebrei
ek brei vir my dogter 'n trui
in patrone van my ma af oorgeërf
[...]
jy sal verander
aanstons is die trui te klein
maar onthou: jy spruit
uit bloed en hoort en uit elke woord
deur geslagte aangegee en ingewerk

Só werk Smith behendig haar bundel ook af. Die woorde van Erica Jong, "Since flesh can't stay, we pass the words along", wat as openingsmotto dien, kan verder as (moer)matrys gelees word vir die verse wat volg. Verhale

en geskiedenis van vrouens en ma's weef 'n besondere verhaalnarratief. Die vaardigheid wat die digter tot nou toe gedemonstreer het om die teksinhoud sistematies en deurdag *In die afwesigheid van sin* te voeg, word ook tegnies met oorleg gedoen. Om van 'n deurweefde *tekstuur* te praat, is 'n voortbouing op die kode van weef (hier weliswaar brei) wat 'n vroulike domein suggereer. Vrouens vertel hulleself in verhale van onthou in (vergelyk Scheherazade in *Duisend-en-Een-Nag*.) Smith is só 'n verteller. Vier bundelafdelings, slegs genommer maar nie naam gegee nie, skep 'n ritme wat oplaas "sinkry" (95) en soos volg hoopvol saamvat:

in jou het ek sin
gekry, beminde, en jy
in my
ons behoort aan mekaar:
ons is mekaar s'ne
[...]
ons is mekaar se eindes
en beginne
ons voltooi mekaar
se sinne

Om te voltooi en soekend na betekenis te wees, verloop lineêr in Smith se hande. Die genealogiese opeenvolging van geslagte word gesteun deur die De Jong-motto, "we pass the words along", maar in besonder ook die motto waarmee afdeling II ingelei word: "Sons branch out, but/ one woman leads to another./ Finally I know you/ through your daughters, my mother, her sisters,/ and through myself." Hierdie (nael-)stringverbintenis soos bevestig deur Margaret Atwood se gedigfragment lê klem op sinmaking wat ook voortduur: "woorde is nooit genoeg nie/ woorde is nooit klaar nie" (49). Reeds met die gemarkeerde openingsgedig van die bundel, "graffiti" (11), stel Smith die proses van woorde ingrif "teen die gewels en fasades van verganglike strukture". Herhaling, duur en verwisseling is kohesief met die gegewe van

voortdurende sinmaking. In strofe twee stel die digter sinsoeke en -making voorop met die volgende stelling:

ons is die skeppers van storie-hiërogliewe
makers van palimpseste en herskrywings
skribante van immer wisselende
kanttekeninge

Die afwesigheid van sin vanweë taalsteurnisse soos praat, skryf en begrip wat soos volg in die gedig “afasie” (88) verwoord (*sic!*) word, problematiseer lineêre volgorde:

ek is die magiër wat die alfabet
se blink munte tussen my vingers rol
wissel die klinkers
ruil woorddele om

Die gedig “woordslaai” (89) is ’n voortbouing op die afasiegegewe, maar met ’n waarneembare illustrasie in en deur die teksinhoud- en -vorm:

ek is die wat kan toor die
met hand witskoene
en ’n keil
wat die alfabet
se mink blunte ting!ting!
tussen my ringers vol
siwwel die klinkers
om deelwoorde te ruil

en wiewers tussen die rom se troffel
klap voeter tik
jou stom

die verloor
loor

Die gelykstelling van verlies, verwonding en sinsbelemmering wat binne taalbegrip setel aan familieverbintenisse, verleen aan Smith se verse ’n meerdimensionaliteit. Verder is die verwonding en pyn gekoppel aan ’n persoonlike verlies soos verwoord in ’n reeks opeenvolgende verse in afdeling twee besonder aandoenlik. Met “kinderspeletjies” (52), “siem-

bamba-narratiewe” (53), “by die dood van ’n kind” (55), “verloor” (58) en “ingeboet” (59) is die afwesigheid van sin veral dominant. Smith se vaardige hand om die tekstipografie te laat meeloop met die betekenis van die woord, word kragtig gedemonstreer in hierdie verse. Soms kan dié werkswyse egter té leesbelemmerd wees en na ’n teksboutruuk lyk. Vergelyk “tweesprong” (41) waar die wisselwerking tussen ma en dogter in versreëlfstande effektief skyn, maar moeilik lees. (Antjie Krog se “sagsif van die uurglas” waarin die effek van ’n beroerte verwoord word, is eweneens as afspieëling hier sigbaar.)

’n Slim toepassing van taal en die merke van skryf/skrif in die landskap om sin te soek, is afdeling drie van die bundel. Die “inskrif” van “God die digter” (vergun my om T. T. Cloete se besondere metafoor in hierdie konteks te gebruik) se merktekens op skeppingselemente word deur Smith méér as sinsoekend geformuleer—sy laat die leser méévoel aan die skepping se taal.

Verse roep gesprek met mekaar in hierdie bundel op en stig nogeens verbande as wyse van sinsoeke en -gewing. Vanaf “graffiti” (11), “kartografie” (25) en “griffonage” (77) is die inskrif van taal in en aan die liggaam sigbaar. “*Imago Dei*” (62) vat seker hierdie tema die sekerste vas as die digter soos volg skryf:

ek [lees] Jou soos melk
Digter van lig uit die knalbegin
Woorddoener Tekenwerker
Moederfilament

Die afwesigheid van sin as gevolg van taal- en woordbelemmering is in die laaste afdeling van die bundel veral aan bod, maar word vindingryk deur gediggroeperinge agterhaal. Vergelyk die gedigte vanaf bladsy 79–86 waarby trefwoorde by elke gedig verstrek word.

Susan Smith se digdebuut is knap en fyn afgerond. Ten spyte van ’n moontlike grootvertoon met verwysings as afdeling- en gedigmotto’s om as rugsteun te dien, het die

gebruik daarvan langsamerhand sin gemaak in die geheeldiskoers—sin en samehang is ook op dié wyse daargestel. (Helaas het die weglating van portretfigure op die voorblad nie die belangrike lyn van storie-/geskiedenisvertellers ondersteun nie.) Die vermoë en waarde van woorde het deurgaans in gedigte geblyk ontoereikend te wees en singewing is daardeur vir die taalgebruiker en toehoorder geproblematiseer. Smith het met hierdie verse watermerke op papier én in die Afrikaanse digkuns gelaat—waar daar weglatings was, het sy met woord- en sinfilamente troostaal geweef: tas- en leesbaar.

Marthinus Beukes

marthinusbeukes@gmail.com

Navorsingsgenoot: Noordwes-Universiteit

Mmabatho-kampus